

DISCURS

PRONUNCIAT PER D. VICTOR BALAGUER,
LA NIT DEL 29 DE JULIOL DE 1880 EN LOS JOCHS FLORALS DE VALENCIA
CONTESTANT AL DEL SR. D. TEODOR LLORENTE

EXCEL-LENTISSIM SENYOR:

SENYORS:

No es una veu elocuent, com vos acaba de dir En Teodoro Llorente, la que aneu á sentir. No, certament. Teodoro Llorente es un gran poeta, joya y orgull de la renaixensa llemosina quant canta en la llengua de Ausias March, de la cual coneix los secrets y la dolcesa com altre qu' en lo mon sia; gloria llegítima de la patria espanyola quant escriu en lo majestuós idioma de Fra Lluís de Lleó y de Cervantes, la cual clásica estructura poch's com ell dominan. Teodoro Llorente, donchs, es un poeta, y com tal mogut per l' entusiasme, pero es també

mon amich, mon amich y germá de cor, y com tal propens á la benevolensa. No 'l cregau, y ben prompte ne tindreu la prova.

No es la elocuencia, com ell vos ha dit, lo que trobareu en mí. Lo que en mí veureu tant sols es lo cor, lo cor que bull, que s' agita, que 's renovella devant l' espectacle que s' ofereix á ma vista y que no sab de quina manera comensar ni de quina expressar tot lo que sent.

Grandiós espectacle, repetesch, lo qui á mos ulls se presenta. Aquí está Valencia, Valencia representada per son noble municipi sucesor y hereu d' aquells antichs benemérits prohoms que lloch tan alt ocupan en la historia de las llibertats populars; Valencia representada per sos ciutadans y per sos homes de paratge fills d' aquells ab qui departian amigablement y á la cual taula 's sentavan los grans reys de la Corona d' Aragó; Valencia representada per sos homens de ciencias, d' arts y de lletras que ab son talent se conquistaren honrosa anomenada; Valencia, finalment, representada en la meytat mes bella de son sexo per eixa cort de garridas y elegants damas que, si ara las pogués véurer aquí, totas juntas y reunidas, un alarb dels nostres temps, malehiria l' hora funesta en que sos pares se vejeren contrets á abandonar la terra hont naixen tant gentils y tan hermosas damas.

Devant d' aytal concurrencia y d' aytal espectacle, no sé lo que mes me mou, si l' admiració y la sorpresa que 'm sopten, ó l' orgull que sento al vèurem elegit com portantveus de la societat del *Rat Penat*. Podrá contar eixa associació un any tant sols de vida, com s' ha dit; podrá esser per consecuent molt jóve, pero no ho sembla, de tal manera se presenta ja robusta y forta, nodrida y poderosa. Li ha bastat sols náixer pera náixer á la gloria. Ha nascut com nasqué Valencia en temps del rey En Jaume, de sopte, formada ja y adulta, gloriosa, potent y lliure, verdadera Minerva del cristianisme.

D' eixa societat forman part jóves de gloriós avenirador los quals cors son plens d' entusiasme, homens d' edat

madura la cual inteligencia ha donat ja fruyts riquissims, tots units ab l' idea d' oferir una gloria mes á Valencia, la del renaixement de sa literatura llemosina. ¡Benhaja eixa associació creada pera vida y esplendor de lo que l' home te de mes perfet: l' inteligencia! ¡Benhaja eixa Associació que, com la dels Jochs Florals de Barcelona, reuneix en un camp neutral, *oassis* deleitós y plascévol de la vida, als homens de totas las ideas y de tots los partits pera que tots unescan sas forsas contribuint á la glorificació del lema qu' es ja mot y divisa de tots los certámens de Jochs Florals, la *patria*, la *fé* y l' *amor*, trilogia santa á la que responen lo sentiment, la vida y lo cor de tots!

¡Qué per mols anys de pau y de ventura se puguen renovar eixos Jochs Florals pera gloria de Valencia y honra y orgull de la patria comuna!

Y al expressar est vot, recordo que precisament en estos días mateixos, tal volta avuy mateix y á est' hora nostres germans los poetas de Galicia celebran sos Jochs Florals en Pontevedra.

Senyors; tal volta no tinga res d' estrany lo que vaig á dirvos, pero á mí 'm pareix trovarhi quelcom de singular y de providencial.

Dos homens, units pel doble llas d' una vera amistat y perteneixent á un mateix partit polítich, portant los dos sobre son pit la honrosa medalla d' una mateixa Academia espanyola, sortirem de Madrid en los mateixos dias, dirigintse cadascú á un extrem de la Península, pero 'ls dos ab idéntich objecte é igual idea. Un d' ells que figura dignement entre 'ls primers pensadors y 'ls primers oradors parlamentaris de la Espanya moderna, En Antoni Romero Ortiz, aná á prestar son valió concurs als Jochs Florals qu' en llengua castellana y gallega se celebran no lluny del Cap de Finisterre, á la bora del Océa y en las pintorescas encontradas de Galicia. L' altre, mes humil certament, ha vingut aquí, als Jochs Florals del *Rat Penat*, que se celebran én las platjas del Mediterráni y en los vergers encantats de Valencia, la Valencia aquella que

'ls alarbs anomenavan lo jardí d' Espanya, hont los dias son espléndits de sol y ricas de perfums las nits, hont las flors tenen colors y flayres com sols poden tenirlos las flors dels somiats edens del Profeta, hont la bellesa y los ulls de las gallardas damiselas valencianas jamay conegueren altres rivals que las estrellas de son cel y los raigs de son sol.

Romero Ortiz y jo, los dos partirem ab la missió mateixa, ell pera presidir los Jochs Florals de la regió gallega, que desde l' antiga Pons Vetus, arran del Océa, envian en llengua germana un saludo de fraternitat y amor á nostra estimada Lisboa, á la cual, per altre part, ja 'l Tajo porta l' ona nascuda en las serras d' Aragó y perfumada, al atravessar Castella, per los jardins d' Aranjuez y de Toledo: jo, pera presidir los Jochs Florals de la regió llemosina, que desde la ciutat del Cid y del rey En Jaume y també en llengua germana, envian un saludo coral y amich á las Illas d' Or y á Marsella, en las quals costas, al rómpers l' ona mediterránea, sembla mormollejar antichs cántichs provensals.

¿No trovau en açó, senyors, quelcom de sengle y d' especial? ¿No trovau que las Academias de Castella, al enviar á un de sos mes ilustres membres com En Manel Cañete, á presidir lo certámen de Montserrat, á Romero Ortiz á presidir lo de Galicia, á mí lo de Valencia, donan á entendre que Castella te amor pera totas las literaturas peninsulars, y que á totas obra sos brassos y que totas son germanas, y que totas dehuen contribuir al engrandiment de la patria espanyola y á la gloria de la patria ibérica?

¿Qué hi ha darrera d' eixas literaturas que 's desperten? ¿Qué darrera d' eixas llenguas que 's creyan mortas y que avuy viuhén y parlan? ¿Qué darrera d' eixas renaixensas peninsulars que 's mouhen, y s' animan, y s' agitan, y marxan?

Jo no ho sé, jo no vull saberho. Respectem los secrets del avenir, pero contribuim tots á agermanar los ho-

mens, las regions y las llenguas, y quant l' avenidor vingué á fixar sas lleys y sos decrets, en hora bona trove regions distintas y homens distintos y distintas parlas, (que açó deu ser y açó es precis que sia, segons destins eterns, per la indispensable varietat dins de la unitat necessaria), pero que 'ns trove á tots moguts per un mateix pensament y dintre d' una mateixa aspiració d' amor, de patria, de fraternitat y de pau.

Y vas á terminar, que neguitosos deveu estar tots per coneixer lo nom del primer poeta llorejat á qui pertoca, gloria verament envejable, l' alta honra d' elegir la Reyna de la festa. Vas donchs á conclóurer ab un saludo y ab una expressió de l' ánima.

Jo saludo al poble de Valencia en la persona de son digne alcalde y en la noble corporació que 'ns presideix.

Jo saludo á las ciencias, á las arts y á las lletras valentinas en la persona de Teodoro Llorente que merescudament, justificat tribut á sos talents y serveys, es president avuy del *Rat Penat*.

Jo saludo, per fí, á las damas valencianas en la persona de la que, desconeguda encara, prompte deixarà de serho pera venir á ocupar dins de pochs moments eix tro- no destinat á la Reyna del amor y de la bellesa.

Permetaume ara terminar tot de sopte ab una expressió, millor dit, ab una explossió de l' ánima. Catalá de cor y de rassa, concluesch sempre dihent: ¡Viva Catalunya! pero quant jo dich Viva Catalunya, pretench dir Viva Valencia, y al cridar Viva Valencia, y Catalunya entench dir sempre: ¡Viva Espanya!

ANCH' IO...

CARTA Á ANGEL GUIMERA

MICH-meu molt estimat: Ni 'us he oblidat, ni he oblidat ma paraula. Vaig prometre escriureus y ho compleixo; si no ha sigut avans culpeu á mon propósit de deixar transcorre cert temps pera apreciar mes be mas impressions; com l' artista deixa que 's refredi 'l rohent metall pera mellor treballarlo.

Vaig experimentar jo al coneixer l' esperit de Barcelona, quelcom del astorament y del regositj que degué experimentar Colon al descobrir lo Nou Mon; y 'm sobrevingué al deixarla, aquella pena que deu acometre al viandant que deixa l' oasis ahont gosá d'ombra, de frescor y d' aygua, per las caldejadas arenas del desert.

Jo tot lo mes, havia oit á Catalunya, empero no la havia *vista*. Quant la vaig veure me 'n vaig enamorar, be es cert que m' obrí 'ls brassos tot just habian sortit de mos llabis las primeras frases d' amor.

Necessitava donchs, escriureus pera donar públich testimoni de ma admiració á las lletres y á las arts catalanas y de mon agraïment als poetes y artistes catalans.

Vaig arribar á vosaltres, com tripulant de la rabent, encara que feble, nau de la fantasía que en cerca del ideal llunyá—com los marins en cerca del Polo Nort—sufreix los embats dels pesars, encalla en los esculls del desengany y queda sovint empresonat entre 'l fortíssim glas del dubte: l' invernada era horrible, de gel la atmósfera, negre l' horisont. Trovarvos va esser trovar lo mar lliure.

Si, amich meu, tant sols entre vosaltres pot aquella nau bogar segura; sols á vostra dolsa calor pot rompre la seva esclofolla y sortir del niu y aletejar aqueixa au prodigiosa que junta, al cant del rossinyol, lo vol del álga: la poesía.

Mes clara que la llum del geni que brilla en vostres fronts, mes ardenta que la flama del sentiment que abraza vostres cors, lluíx y crema altre claror sobre de vosaltres—semblant á las llenguas de foch ab que l' esperit de Deu devallá als seus elegits:—la resplandenta llum de la fé.

Vosaltres creyéu en l' art, creyeu en la bellesa, creyeu en la virtut, creyeu en la poesía, creyeu en l' amor... y com teniu la fé podeu remoure las montanyas.

Jo he viscut molts anys á Madrid,—empori de las lletres castellanas, centre de la cultura espanyola,—pera conèixer los literats y artistas madrilenys. Aixís com may he vilipendiat, may he adulat; no 'us diré que s' hi escriu millor, que s' hi compon millor, que 's pinta millor á Barcelona que á Madrid. Madrid es la capital, es la cort y absorbeix per tant, com lo mar, tots los rius de la inteligencia que á ella aflueixen.—Empero, 'l recórrer un d' eixos rius es tant útil y mes grat á voltas que aventurarse en lo mar.

No tracto, donchs, d' establir comparació entre 'ls ingenis Catalans y 'ls ingenis Madrilenys (aixó es, los ingenis Andalusos, ó Gallegos, ó Aragonesos, ó Valencians, ó Vascongats ó Catalans que resideixen á Madrid.) Lo que si vuy es fervos saber que la cordialitat, la expansió, l' entussiasme, la germanía, que he vist regnar entre vosaltres—entre nosaltres ¿no es veritat?—ja en brillants

festas com los Jochs Florals, la sessió en l' Ateneo, lo banquet als poetes, ja en llocs mes íntims, com la vetllada casa en Maspons, las reunions casa n' Oller y casa en Pirozzini, la anada á Sant Cugat del Vallés..... no 'ls he vist regnar may en los literaris centres de Madrid. No hi havia potser en la taula ahont serviau los fruyts de vostra inteligencia y vostre cor las primorositats y 'ls perfils de las cortesanas taulas, empero, com en los dolsos temps de los églogas virgilianas, se veyan revolar las abellas que 'ns habian donat sas brescas, se sentia belar la cabra que 'ns havia regalat las natas, se veyia rebrotar la vinya que 'ns havia fet present del nectar. Y mel y llet y vi eran purs, com pur y sa era 'l pa ab que preniem, devant las aras de la poesia, la santa eucaristia de la amistat.

Donchs bé, aquestos consoladors espectacles, aquestos suavisims goigs, eran pera mí desconeguts.

La societat cortesana, per mes que visca entre lletras y arts, te generalment per pueril flaqueza 'l deixar-se dur per l' entusiasme, se 'n riu d' aquell que rindeix fervent adoració á la poesia, y 'ls mateixos poetes que doblegarian potser devant d' ella 'l genoll y regarian son altar ab tendras llágrimas, se creuen obligats á ofegar ab una riallada de befa aquest plant, á burlarse de sos fervents impulsos, y á corretjir ab escéptichs comentaris los irresistibles arrebataments del cor.

Han heretat tots, si no 'l geni, l' índole de Byron, y creuen que, com lo cantor de *Don Joan*, calllensar lo llot de la burla á las estrofas ahont han prevaescut massa las cándidas, y flayrosas y puríssimas flors del sentiment.

Aquesta ironia, aquest escepticisme fatal, no invadeix tant sols lo camp de las lletras, creix també com desapareixible ortiga en lo camp de las arts. Jo he sentit als pintors de mes valer negar la eficacia de la crítica, menysprear la prova dels certámens, no fer cas del dictámen filosófic, y, en lo referent al exercici del pinzell, prescindir de la idea ó del sentiment, desconèixer lo domini de la inspiració y fiar tant sols sas obras al fallo dels ulls.

No he trobat jo en cambi, entre vosaltres—oh mos estimats, mos bons amichs!—ni artistes renegats del art, ni poetes apóstatas de la poesia. Sou aspres, mes no pèrfits; tracteu la musa ab rudeses, may ab adulació; potser, potser la maltracteu, may la prostituhiu.

Jo sé de molts que si haguessin escoltat los brindis, las frases entusiastas, los cants que en nostres dinars s' han sentit s' haurian rigut de nosaltres sino cara á cara ab disimulació. Aixó ray, *Satius est ridere, quam deridere*, diu Petroni, y val mes, en efecte, fer riure que riure, de la mateixa manera que val mes esser trait que traïdor. Lo que debém temer no es la rialla del bufó sino la censura del sabi.

Admiració y gratitut, he dit al comensar, que posavan la ploma en mas mans. Preparat estava quant he arribat á vosaltres, á admirar la industria catalana; tenia noticias certas del qu' es y del que val y no ignorava que sens ella tot just hauria figurat Espanya en las grans esposicions, ahont li procurá robas ab que vestirse y galas ab que adornarse. Lo que jo desconeixia era quant las arts brillan y las lletres resplandeixen á Catalunya. Lo títol de vostre periódich, *Renaixensa*, oneja com estandart vencedor per tot arreu. Al peu de sa antena s'acoplan esforsats campeons que ab lo sisell, ab lo pinzell y ab la ploma esculpeixen, dibuixan y escriuen la llegenda en l' arch triunfal de vostra gloria. Allí hi son tots; tots tenen títols á eixa admiració, á eixa gratitut qu' he adoptat com lema.

Entre 'ls escultors—y es Barcelona avuy per avuy l' empori de la escultura espanyola—los germans Vallmitjana, mestres ó models de quants á son art se dedican; que donan á la pedra dura humana forma, é infundeixen á esta forma un alé divinal;—Nobas, que va ser ab son *torero ferit*, lo Juvenal del circo modern y qual sisell es alhora fi y segur;—Roig, que posa son bras al servey de son cultivat ingeni, y que executa tan be com pensa;—Reynés que ha sapigut modelar no tant sols la bellesa sino també la elegancia;—Atché que, jove encara, lluyta

ab forsa y gallardía pera ferse un nom;—Aleu que ja se 'l te fet;—Font, Gamot, Fuxá, Pagés y altres que mes que de las provaturas del que busca passarán molt prompte á las produccions del que trova. A cada punt apareixen joves, noys mes bé, que treballan ab fermesa, estudian ab assiduitat y s' obren pas, y avansen y sobresurten.... puig no sembla sino que en lo munt de argila que s' apila en cada taller, existeix, com en los cuentos orientals, un *geni* que espera la paraula mágica pera sortir y omplir de mercés á aquell que la pronuncia.

Entre 'ls pintors, allí está al sever y noble Mercader; Caba, 'l retratista insigne; Martí y Alsina, per mes que d' edat avansada, enciclopédich, rapit y fogós; Moragas, d' estil acabat y brillant; Llorens, l' hábil autor de quadros decoratius; Masriera, quals retratos simbolisan lo faust y 'l bon gust; l' altre Masriera que enriqueix la naturalesa en sos paisatges; Amado, 'l dels estudiats quadrets de costums; Borrell, retratista també fi y delicat; Inglada, l' inventor sobte y atrevit d' ayrosos caps; Casals, lo laboriós y pensador; Cusachs, lo militar artista que pinta la milicia ab art singular; Enrich Serra, que á Roma ha perdut en salut lo que ha guanyat en mestratje; Joseph Serra, de general abtut y escrupulosa execució; Teixidor, que aventatja á son pare y mestre ab tot y esser aquest molt aventatjat; Roig y Bofill, que copia 'l paisatge ab amplitut y soltura; Llovera, 'l de las acuarelas esquisidas, quals mentidas son mes bellas que la veritat; Vayreda, 'l gran paissatjista de la realitat; Urgell, lo gran paissatjista de la poesía; Armet, lo paissatjista de lo real poetisat; y altres molts moltissims quals noms me nega ma pobre memoria... Dech fer menció, á mes, de dibuixants com Apeles Mestres, músich, pintor y poeta distingit, de llapis segur, ingeniós é intencionat; Planas, reputat per son flexible y graciós dibuix; Antoni Rigalt, lo corresponsal actiu e intelligent de la *Il·lustració*; Frederich Garriga, de viva imaginació y felis pensament.... y arquitectes y grabadors també tallistas y artistas decora-

tius,... que tots com las diverses veus d' un chor entonan l' himne armoniós que al art eleva Barcelona.

En quant als poetas, als escriptors ¿com citar á quants cultivan las lletras catalanas? ¿Com he d' enumerar un per un los cabdills y 'ls soldats d' aqueixa host coratjosa, qual crit de guerra es lo *lai* dels antichs trovadors, y en cual penó se llegeix com emblema. *Pàtria, fè y amor?*

No es posible recordar quants donan nomenada á eixa consisa y vigorosa llengua, quals conceptes brotan á un sol cop y d' una sola pessa; emperó no puch deixar de saludar al menys, ab respecte y amor, ab veneració y afecte, als sabis patriarcas Milá, Rubió, Aguiló, Calvet, Vidal, Briz... als mestres Verdaguer, honra de la iglesia de Cristo y del temple de Apolo, que no cedeix en majestatat á Herrera ni en fluidés á Lluís de Lleó y á *Serafi Pitarra* que nasqué ab l' instint del teatre com Giotto ab l' instint de la pintura y que mercés á eix instint ha poblat la escena de creacions y sa casa de coronas. Ni tampoch á ilustres ausents de sa terra com Victor Balaguer, que aixís com la civilisació grega s' estenia á dos continents, esten son saber y son estre y sa fama, á dos idiomas; ó á ausents de la societat com Bartrina, original, profundo, y capritxós que de la mateixa manera que'l metje anatomisa 'l cadáver en l' anfiteatre clínich, diseca la musa en la taula del seu despatx. ¿Y com, á mes, no dirvos quelcom á vosaltres, mos amichs y companyons, los qui en eixas hosts literarias, primerenchs por la edat sou ja veterans per lo valor? ¿Com callar lo nom de 'n Matheu, que sembla nat del cervell de Heine y del cor de Becquer;—d' Oller, que recorda á Dickens, emula á Droz, posseint á mes xispa, tendresa y carácter propi;—de Vilanova, que fon á Quevedo en motllo catalá;—de Ixart, que en abduas llenguas escriu com llegeix y llegeix á maravella;—de Roure que polsa ab igual mestria la lira y la guitarra;—de Ubach, que no hi ha certámen ahont no lluyti ni lluyti ahont no vensi;—de Sardá, cual ploma enfondeix com lo buril y modela com lo cisell;—de Ga-

llard, heralt á l' hora y campeó de las bellas arts;—de Pi-rozzini tant amable anfitrió com entés crítich, de vos ma-teix, Guimerá,—¿perque callarho?—que habeu, per pri- vilegiada ventura, sentit en vostre front lo bes fecundo de la musa genial de la tragedia.....?

Tampoch oblidó, encara que no 'ls elogie com s' ho mereixen, los artistas Pellicer, Morera, Tusquets, Sans, Padró, Miralles; y Sunyol, Samsó, Oms y altres que pro- duheixen cuadros ó estátuas fora de Catalunya ó fora d' Espanya... no olvido á ningú; emperó ¿quí gosará contar un per un los raigs del sol pera apreciar sa clare- tat esplendorosa? Basta rebre sa llum y son calor, admi- rarlo y estimarlo; reconeixer en ell qu' es font de vida.

Jo no us diré, amichs meus, que sou los únichs, que sou los millors. Per molt esplendor que donga Catalu- nya, no es sino un joyell, lo mes rich si voleu, de la co- rona espanyola. Jo, germá vostre de rassa, jo criat en terra llemosina; jo que us considerava sens conéixeus, y que desde que us conech vos estimo, vuy estreta germandat entre nosaltres; germandat altiva y fera, com desitjo que per tot arreu s' estrenyi, pera 'l progrés y pera 'l bé. Em- peró 'ls germans pera ser germans, han sigut fills y deuen, avans de tot, respecte y amor á la seva mare, y la nostra mare es Espanya.

Assó confessat, escolteu ara un' altra confessió que ab veu baixa, com una declaració amorosa, us faig.

¿Vos en recordeu del dia de nostra expedició á Sant Cugat del Vallés? Avans d' arribar á la població y exa- minar l' hermós claustre bisantí' del antich monastir; avans de divagar deliciosament sobre arqueología y art, historia y llegenda, pujarem al cim del *Tibidabo* (ahont nos esperava ben provebit esmorsar) de cual cim se divisa espléndit panorama.

Al cap de poch temps que hi reposavam sortí de la vall espessa boyra y pujá, pujá fins envoltarnos en sas lleu- geras glassas. Hi hagué un instant en que 'l lloch que

ocupavam era lo únich que 's veyà. Mes enllà de nosaltres, res.

Eram tots joves, artistes, poetes; la primavera que regnava llavors donant color y aroma y llums á la terra no era mes ufana que la que en nostras ánimas glatia....

Jo hauria volgut viure sempre així....

LLUÍS ALFONSO.

Del Puig (Valencia) á 8 de Agost de 1880.

APUNTACIONES Y MOSTRES

DE

POESIA POPULAR MALLORQUINA

II

ALGUNES MOSTRES.

ONANT ja per conclós aquest precedent històrich, resta are per tractar la part més interessant de la materia, es á dir, les consideracions sobre lo que 'ns queda de la més ó menys antiga poesía popular, y l' estat á que la mateixa es arribada entre nosaltres.

Tenint en conte los conexements que posseheixen en l' asunto los lectors de LA RENAIXENSA, als quals aquest escrit va dedicat, bé 's compren que no li donarem el caràcter que tindria si fos endressat á gent de fora casa. ¿Quin catalanista desconeix los moltíssims punts de contacte y les íntimes relacions que per forsa han de tenir la poesía popular de Mallorca y la de Catalunya, com nascudes d' una mateixa font? Mes encara: qualsevol ha sentit dir mil voltes, ó ha experimentat per ell mateix, qu' una cansó popular y dues y tres son conegudes y cantades en los rafals de Felanitx ó en los puigs de Valde-

mossa, y al mateix temps en l' Ampurdá y en la plana de Vich y en lo camp de Tarragona.

Vol dir aixó que ab tota intenció prescindirém de tota la part comuna y general que tenen abdues poesíes populars, catalana y mallorquina. Ademés, en lloch d' entretenirnos poch menys que estérilment en descriure punt per punt y en jutjar cosa per cosa tot lo que vinga al cas, farém que 'l juhi surte dels lectors mateixos, presentantlos mostres variades de poesia popular de les que temps enderrera recullíam.

Comensant per les poesíes líriques, ó fetes aposta per cantar, que son les mes abundants y conegudes, á Mallorca en tenim de dues maneres: les curtes anomenades *Gloses* y també *Cansons*, (que corresponen á les *Corrandes* catalanes), y las de major extensió, que venen á esser les *cansons* propiament dites. Unes y altres se refereixen á mil assumtos diferents: no obstant, apareix bastant indicada la divisió d' elles en tres seccions independents l' una de l' altra, això es: Cansons amoroses, Cansons satíriques ó festives y Cansons religioses.

En les Cansons d' amor ressalta casi sempre l' espontánea intensitat del sentiment que les inspira, una forsa d' expressió que enveja pot donar á moltes poesíes erudites, y al costat d' això, aquella execució senzilla y fácil, aquells pensaments qu' escauen tant, sense mica de esforços, res de violencia, res de amanerament ni fingida exaltació. Hem notat una circumstancia, si 's vol pueril, pero curiosa: quant s' escriuen ó trelladan poesíes populars, rara vegada exigeix l' ortografia posar lo signe d' admiració. Son com lo torrentol que cola, cola, ab la corrent acompassada, per hont l' aygua llenega sens embassarse ni sens que tampoch haja mester murs per deturar la seua forsa: si troba algun rocam corre á les hores brugent y escumosa; pero may inunda 'ls camps vehins, ni arranca de rel los abres sembrats allí á la vora.

En prova, aquí van algunes gloses pertanyents á aquesta classe; ab la advertencia que ja feyem abans, tant

per aquestes com per les que seguirán, de que sols ne transcriurém algunes poques, volent donar á aquest escrit les condicions de mostruari : ¹

Si ab aygua dels ulls podia
donar goig á qui voldria,
me posaria á plorar,
faria creixer la mar
devuyt passes cada dia;
y m' en aconhortaria
que quant ningú mos veurá,
ell me vengués á matar
sols per un instant estar
en la seua companyia.

—
El dia que vares neixe'
feya la diada clara;
per aixó tu tens la cara
blanca com un pa de xexa

—
¡Que de pena pas y call
apartat de vos mon bé!
m' en pren com al formigué
qui crema devall, devall.

—
Encara que morta fos,
cusida dins la mortalla,
faria una revivalla
si 'm duyan noves de vos.

—
A l' amor vaig dir un dia:
—¿Qué farán aquets *guerrés?* (*rivals*)
y 'm digué que no temés,
que tant sols se divertia:
y jo... la por que tenia
que no 's divertís demés.

¹ En la transcripció d' aquestes poesíes populars, hem procurat fins á cert punt satisfer las exigencies ortogràfiques y seguir les formes literariament admeses. Si ab escrupulosa fidelitat les haguessem escrites ab totes les corrupteles y formes locals, potser haurian resultat massa alterades y exòtiques. Vaja per exemple:

*Si amb aygo dets uys puria
doná gotx á qui vulrria,
em posaria á plorá,
faria créxe la ma... etc.*

Dalt una montanya
alegre hi vivia,
perque cada dia
vos vey galana
ab gran resplendor.
Amoreta meua,
y que vos anyor;
y vos may veniu,
y si vos torbau
no 'm trobareu viu,
perque seré mort:
per una donzella
tanta mala sort.

—

Una vida, dues vides:
¿Quantes vides teniu vos?
vos teniu la meua vida
y la vida de tots dos.

—

Diuen que mata l' amor,
y jo dich que no es axí;
perque si l' amor matás,
ja m' haguera mort á mí.

—

La teua amor y la meua
dins una avellana están:
¡Ay, qui la mitxpartiría...
ay, qui la mitxpartirá!...

—

Vos que ab lo mirar matau,
mataume, sols que 'm mireu:
mes m' estim qu' are 'm mateu
que si visch y no 'm mirau. ¹

En quant á les Cansons llargues amoroses, tantes n' hi ha y tant bones, que 'n podríam transcriure llarga estona. Prescindint d' unes quantes, no per poch hermoses, sino per conegudes abastament y publicades en diferents llocs, com la de la *Porqueyrola*, la de : *El Rey tenia tres filles—Totes tres com una plata...*, l' altra tant

¹ Noti's la semblansa d' aquest concepte ab lo del madrigal castella, *Ojos claros serenos*, de Gutierre de Cetina.

bella y ben rimada: *Vola, vola, rossinyol,—Deu te dó llarga volada...* y moltíssimes altres que no es precis siquera mencionar, n' apuntarém una que per sa fesomia excludivament mallorquina pot ser fins al present no ha tingut entrada á Catalunya. Per sa especial versificació perteneix á las que 'n diuen *Codolades*, Véusela aquí:

Jo 'm vaig posá' á festejar
determinat
una jove, d' amagat,
que á ca' seua no ho sabían
y molts que m' ho advertían
que no hi tornás:
Jo qui 'n feya tant de cas...
ni 'ls escoltava,
sino que perseverava
en casarmós.
Un punt molt dificultós
se 'm declará;
que no tornaría entrá
dins ca' mon pare,
ni d' ella una bona cara
no la veuria.
—«Tan mateix, (vaig dir un dia),
jo renunci;,
jo no vull esser mal fill,
que Deu no ho mana.»
Vaig estar una setmana
sens anarhí:
llavors, l' altra ja hi torní
tot trasmudat,
y ella 'm digué:—«Estimat,
¿y qu' heu tengut
el temps que no sou vengut
ni poch ni gens?
¿O son els vostros parents
que 'us corregexen?
—¡Ay! sí, que molt m' impedexen
per escapar.
Més subjectat tench d' estar
qu' un bandejat:
aqueix está' enamorat
á mí no 'm treu;

aqueix anar entorn teu
 no m' estableix.
 —«Vejau que s' hi ofereix,»
 (me va dir ella:)
 una resposta molt bella
 me fé al instant:
 —«No 'us enamorau vos tant
 are de mí
 com jo de vos, seraff,
 desque 'us coneix:
 jo de bades malaveig
 y no m' alegr'
 y lo meua vida entreg'
 á n' el morf;
 ja no hi há remey per mí
 si no mudau:
 Sou com el peix *micolau* (?)
 que tots el peixos fa está
 en grans terrures,
 oh mirall de mes ventures,
 cos preciós.....

.

El final que li sentírem una vegada no 'ns sembla popular, de llegítima procedencia En quant al peix *micolau*, si no 'ns falla la memoria, creyem haverne llegit alguna cosa en certa nota d' una edició del *Quijote*; pero que no explica el sentit en que aquí s' empra la paraula.

Abans de passar á las Cançons d' altre assunto, cumplirém el desitx de transcriuren dues més, per lo tendres y espresives que son, y que ténen el mateix argument; la mort d' una jove á la flor del mon. Abdues son més interessants per la circumstancia d' esser los autors los enamorats ó festejadors de les mortes. Veus aquí la primera:

Venia de Santanyí
 que feya fosca resolta,
 y p' el camí 'm varen dí:
 —Andreu, na Roseta es morta.
 Uns me deyan qu' era morta,
 altres, qu' estava millor:

no sé si ho feyan aposta
per donarme més tristor.

Jo, per saberho millor,
á sa tia m' en aní:

—Tia, ¿que fa na Roseta?...

—Diuen que se vol morí!

Guitarres y violins
per veure si s' alegrava;
y ella que més s' entristia
perque la mort s' acostava.

Cridá son pare y sa mare:

—Dexaume besar la ma;
que sia la derrera hora
que vos torn' fé inquietá'.

Quant la treyan de ca' seua,
una besada li dá,

y ab un mocadó en sa ma:

—Adeu, Adeu, filla meua.

Aqueixa hermosura teua
pols y cenra han de torná':

Aquets cabells preciosos

no los gosava mirá',

y are, Deu meu, han d' está'

plens d' animals verinosos.

Aquesta versió, única que conexem, nos sembla bastant incompleta y adulterada. Lo final no correspon al bon comensament.

L' altra se refereix á un fet que's succehí á la vila de Sóller, del qual s' en conserva encara la tradició. Un dis-sapte vespre, una fadrina qu' havia nom Bet Maria ' festejá ab son promés fins molt entrada la nit. L' endemá diumenge, volia anar á confessar, y per despertarse de bon' hora, deixá 'l llum encés quant s' en aná al llit. Una espira del llum hi calá foch: ella 's despertá y llensá un crit d' esglay; acudiren sos pares; mes la desdixada era ja morta. Ohiu com ho conta 'l pobre glosador enamorat:

Devers les onze y un poch
ella encara festejava

1 *Bet, Esibet ó Isabet*, formes vulgars del nom *Elisabet*, freqüentment usades, com les de *Tid, Lau, Xesch, Guida, Quel*, etc per *Sebastiá, Nicolau, Francesch, Margarida, Miquel* y altres.

y á mitja nit ja estava
abrasada en mitx del foch.

A les onze festejava
ab l' enamorat coral,
y á les dotze ja donava
conte á n' el Sant Tribunal.

Quant sa mare s' hi tirá
per mitx d' aquella flamada:
—«Bet Marieta estimada,
aixecat't y da 'm la ma!»
¡Com l' hi havia de doná'
y ella ja estava cremada!

Quatre éram qui la portavam
á la seua sepultura,
mirau quina desventura:
els quatre qui la estimavam!

Jo, qui més bé li volia
no la gosava enterrar;
la volia contemplar
sempre, de nit y de dia.

Quatre eran qui la portavan,
tots duyan capa de dol,
y á sa mare se giravan:
—«Nostre Senyó 'us aconsol'.»

Com varem esse á la Plassa,
que la duyam á enterrar.
mos possárem á resar
una Salve á cada passa.

Com forem dins el Roser,
que 'l vas jo vaig veure obrir,
á n' els companys los vaig dir:
—«Tant mateix s' ha de seguir,
enterraum'hi á mí primer.»

(Acabaré.)

MATEU OBRADOR BENASSAR.

PUIGMAL

IV.

La una! Aquesta exclamació me treu del mon de la son y me porta á n' aquell altre de l' endormiscament en que sembla que l' ánima se rebeli á un cambi rápit de papers tot fent girar lo cos com buscant posició mes académica per continuar dormint. Los ulls apenas han tingut temps d' aclucarse, mes á la exclamació de—mireu que no podrem veurer sortir lo Sol desde 'l Puigmal?—lo cos se redressa ab los ulls aclucats encara.—Fa fret?—Aqui dins no; lo que fa es una lluna encantadora. A vestir-se donchs, á pendrer un traguèt d'aiguarent y á esperar que 'ls matxos estiguin á punt d' empendrer la marxa.

Francament, no fa tant fret com deyan, y aixó que lo cel está totalment estrellat anunciant un dia espléndit. No fa ni una alé d' aire, tot dorm; sols lo suau remor de l' agua del torrent qu' aquí passa, cosa estranya, per un llit d' arena y de poca pendent, se destaca sobre 'l fondo de silenci que per tot regna. Los qu' estem acostumats al ruid de las ciutats no podem formarnos idea, sens *sentir-lo*, d'aquest silenci que seria ultra-quietud comparat ab lo que per mal nom s' anomena aixis en las ciutats. Lo ruid normal qu' allí fa de silenci ressaltaria com á pahorós

ruido sobre la quietud imponent qu' aquí regna; y pensar que lo silenci d' aquí es encara un ruido ¿qué será lo silenci absolut!....

Los matxos estan á punt, son las dos de la matinada, en marxa. De primer seguim á palpentas, lo guia al devant, y l' un detras del altre, lo fondo del torrent, despres pujem per lo vessant de la esquerra una sobtada y llarga pujada que nos porta fins al pla dels Agnacers d' ahont podem contemplar lo fantastich aspecte que á la claror de la lluna presenta lo coll de Finestrelles, d' ahont se despenja en escumejant cascada lo torrent qu' acabem de deixar. Ni un arbre en lloch, la vegetació está sols representada per una fina herbeta que tapissa la terra y que fa l' efecte de mullida alfombra convidant á anar un rato á peu.

Mitja volta á la dreta: Puigmal! Mireusel alsar superb son cap magestuós enterament cubert de neu per sobre los pichs que 'l rodejan. Tanta neu hi ha que 'l guia s' asusta y diu que no hi pujarem pas; no hi havem de pujar? encara que siga á genollons. Amunt! mes ben dit, avall, que ara es precis costejar la forta pendent de la Coma del Embut plena d' una herba tan relliscosa que los matxos s' aturen com per preguntarnos si 'ns hem tornat boigs de portarlos per aquellas terras ahont no hi ha camí, ni carretera ni res que s' hi assemble; l' un detras del altre segueixen espantats lo camí que 'l guia que va al devant los trassa portantlos, fent moltes esses y marradas, per los llochs per ahont mes descansadament y ab menos perill puguin pujar.

Gireuvos en detras: per demunt de la serra de Coma de Vaca l' auba sonriu. Ja no sabem si marchem á la llum de la lluna ó del sol; á n' aquesta inserta claror contempleu á vostra dreta quina montanya mes enderrocada, es lo lloch predilecte dels isarts d' aquestas encontradas, mes no penseu pas veuren cap avuy que la recent nevada los ha empaytat cap á lo mes fons de las valls. Comensem á trobar las primeras congeries; lo problema es are aprofitar tot lo camí que poguem fer en matxo y á aquest efecte sor-

tejem, fent marradas, estas llacunas de neu de blancor incomparable. Per fi no 's pot passar mes, tot es neu, sols algunas crestas de rocas cantalludas y despresa l' una de l' altre donan idea de la terra que s' amaga sota aquest embolcall de blancor enlluernadora. Deixem los matxos fermats á las rocas y fem una mica de pa y beure, mes al cap de poch temps de sentats lo fret nos fa saltar lo pa de las mans; lo guia diu que si 'ns estem una hora quiets nos morim tots de fret; jo crech qu' aixó es exagerat, pero sento la necessitat de fer entrar en calor lo cos per l' exercisi ja que no ho ha lograt lo modest refrigeri qu' acabem de pendre.

Ja no es posible seguir per terra ferma y es precis caminar atravessant las congestas: de primer lo cruiximent de la neu al contacte de las sabatas posa la pell de la gallina; després lo cos s' hi acostuma y no s' adona sino de que 's cansa sense suar; la respiració es fatigosa, no tant per lo cansanci com per lo rarificada qu' está la atmósfera.

Faltan sols un centenar de metros á pujar..... Oh Deu, que lo Sol se 'ns ha adelantat! Mireu los primers raigs del astre del dia coronant lo cim del Puigmal y colorant la neu cual blancura semblaba immaculable d' una tinta del mes simpátich dels colors de rosa. Quin espectacle mes gran! Veniu pintors y veyeu si ab lo munt de colors qu' embrutan vostra paleta podeu arrancar de vostres pinsells una sola pinsellada que dongui idea d' aquesta neu rosada!...

Lo color de rosa va acostantse y va coronant los pichs dels encontorns; nosaltres correm á ell, fascinats per tanta bellesa, pera veurel de mes aprop, mes lo color va esblanqueintse y acaba per ser sensillament lo reflexo de la llum ordinaria del Sol. Després de una lluyta desesperada ab la relliscosa neu d' aqueixas espedadas cimas, després d' haver caigut mes de quatre vegadas completament embolicats ab nostres abrichs, havent de combatrer ab un vent gelat y furiós que 's fica fins al moll dels ossos sens respectar roba ni res, arribem al cim; allí hi ha una pila de

pedras feta sens dubte en dia de menos vent qu' avuy; cap allí tothom á guardarse en cuant se pugui de las punxadoras bufadas d'aquest malehit vent y á descansar.

Fa ja rato que descánso mes per aixó no respiro pas ab mes tranquilitat, lo cap no está seré, una pesadesa lleugera, permeteume la frasse, s' apodera d' ell; sembla que las camas vulgan volar, vulgan enlairarse y que 'l cap fassi de contrapes y obligui altre vegada al cos á quedar en contacte ab la terra. Lo barómetro marca una pressió de 740 milímetros de mercuri y lo termómetro nos mostra qu' estem á la temperatura de la congelació de l' aigua: quin parell d' elements per no deixar pensar en res! Pero es precis dominarse, abrigueuvos com pogueu y veniu á contemplar lo panorama inmens que d' aquí, de la cima mes alta de Catalunya, se descubreix.

Gireuvos primer cap al S., cap á nostra Catalunya y contempleu lo intrincat laberinto de valls y montanyas per entre las que sobresurten Montseny, Montserrat y San Llorens del Munt. Fixeus en eixa vall que casi en línea recta segueix lo meridiano y que al lluny se presenta tallada per una baixa montanya que com lleugera voireta tot just s' ovira; esta vall que semblá ser una sola, está formada per las concas del Fresser, del Ter, del Congost y del Besos, y la montanya que li serveix com de barrera es lo Tibidabo, detrás hi ha Barcelona. A vostre esquerra abdós Ampurdans s' estenen fins á las jolivas costas del Mediterrá y á vostres peus s' assentan las dos Cerdanyas plenas de verdura y farcidas de pobles y poblets qu'es imposible fixar desd' aquí dalt; sols Puigcerdá y alguns altres principals poden determinarse. A la dreta un inespliable caos de montanyas s' alsa magestuós é imponent, per las fondaladas de sas valls corren lo Segre y abdós Nogueras; per allí ha de caurer la Seo de Urgell, mes á la dreta la vall d' Andorra y llá d' enllá la vall d' Aran.

Doneu ara mitja volta y contempleu á vostres peus mitja Fransa, altre embrollat problema de valls y montanyas entre las que 's destacan las de vostra dreta. Contempleu

lo Canigó y Costabona coberts també de neu y mes aprop, y tambe mes cap al N., las serras de Carlitte d' entre las que s' aixeca imponent lo *Puy* del mateix nom la mes alta cima dels Pirineos orientals que te sols alguns metros mes d' elevació que nostre Puigmal. No se á qui sento dir que si 'ls catalans tinguessim vergonya vindriam aqui y á cabassos portariam la terra per fer que nostre pich sobrepujes al de Carlitte. La idea sembla gran, potser porque á n' aquestas alturas lo cap se sent vuit de cervell, mes per gran que siga la idea jo no hi portaré pas ni una pedreta.

La sang se 'm glassa, las dents me petan y sembla que 'l nas y las orellas me sigan punxats per finíssimas agullas, no puch mes; avall y á buscar un lloch arraserat ahont guardarse d' aquest vent implacable. May habia corregut avall tant depressa ab tot y anar per sobre neu, potser es que may habia pesat tant poch ó millor, que may l' aire m' havia ofert tant poca resistencia.

La baixada array; avall també hi va l' agua y nosaltres ab l' alegria y satisfacció d' haver fet una cosa que no ho fa tothom corriam, saltavam y patinavam per sobre la neu al pujar tant temuda y al baixar tant volguda que fins feyam llargas marradas á fi de que dures mes la gatsara de relliscadas y caigudas que de correr per tant resbaladissas pendents ne provenian. Arribats per fí ahont pacients nos esperaban los matxos tornarem á montar y ab mes cuydado encar que á la pujada vem empendrer la baixada per lo mateix, diemne camí? de la vinguda. Eran las vuit cuan arribavam á Nuria; un sol abrumador queya sobre nosaltres, tot lo que no haviam suat á la pujada ho suavam á la baixada. Estos grans contrasts de temperatura han de ser terribles per lo cos y verament s' ha de ser masell per no ser sensible á n' ells. En menys de dos horas hem experimentat las temperaturas de Nadal y San Joan! Hem passat las dos *noche buenas* en una matinada.

V.

Nos toca empendrer ara la mes fatigosa de las jornadas: se tracta d' anar á dormir á Camprodon y aixó importa caminar nou ó deu horas per aquestos deserts sens trobar una sola casa, nou ó deu horas de pujar espadadas montanyas cuas cimas están cubertas de neu pera baixar desseguida á profundas valls ahont un sol abrumador escaliva 'l cervell. Si al menys aquesta gent de Nuria no 's recordessin de que avuy es dia de peix y volguessin donarnos quelcom calent y fort, capás de sostenir nostre estómach en tan fatigosa marxa..... Pero ja vos contentareu ab una sopeta d' oli y un plat de bacallá ab monjetas. Me sembla que ab tant bon *lastre* se pot anar per tot arreu. Bo ó dolent no n' hi ha d' altre; los matxos estan guarnits y nos esperan despres d' haberse menjat un bon pinso de gra, ditjosos ells que no coneixen los dias de peix; son las deu del dematí y fa una calor xafagosa.

En aquestas gens simpáticas condicions emprenem la marxa. Comensem pujant la alta montanya que guarda la espatlla de Nuria, mes la pujada no es molt sobtada encara que molt llarga y menys ho es encara la baixada cap á la torrentera de Font negra. Per lo demes lo paysatge es sempre 'l mateix, trist y desert, ni 'l mes raquitich arbre ve á rompre la monotonia de líneas de las inmensas moles que forman aquestas incomensurables montanyas. Ab quin desitj s' espera arribar á las cimas per veurer horisonts mes dilatats; si no 's logra veurer varietat en la terra se veu al menys mes cel y mes montanyas y al lluny las valls llunyanas ahont se pot gosar de las deliciosas ombras dels arbres may com ara anyoradas.

Salvat lo torrent, comensem á pujar lo espedat mont cual cim s' anomena Coll de Torreneulas. Avans d' empendrer aquesta desesperada pujada es precis pendre alé y á ferho nos convida lo neixement de la Font negra; ai-

gua mes freda no he tastat may jo; lo guia fa la juguesca de que no recullirém y deixarém nou vegadas seguidas una pedreta del fons d' un sot ple d' aquesta aigua; ni jo que ho probi, un moment he volgut tenirhi la ma y no hi tornaré. No podeu figurarvos la sensasió que s' experimenta tenint per un cantó las mans materialment glassadas dins de l' aigua y per altre lo sol que vos escalda 'l clatell sembla qu' un se trova á l' hora en l' Himalaya y en lo Sahara. Ja hem remullat nostra garganta ab aquesta fresquíssima aigua y hem fet petar nostras dents ab sa fredor, ja hem descansat un rato, amunt donchs.

Torreneulas! Torreneulas! No s' esborrarán may de ma pensa las fatigas que sobre teu passí. Qui no 's recorda d' una hora y mitja de pujar, que dich pujar, d' escalar, d' arrastrarse paret amunt ni mes ni menys que sargantanas. No he pogut compendrer may com nostres matxos pogueren soportar tanta fatiga cuan los que anavam á caball estabam fatigadissims.... Ja som al Coll, á 2790 metres d' elevació; lo panorama no deixa de ser brillant. Lo Puigmal apoyat per la part de llevant en la Coma de Gombrenys se 'ns presenta magestuós é imponent, al lluny las valls y montanyas de sempre, y á nostre nivell un mon de carenas de montanyas, de pichs elevadissims, de colls plens de neu sota 'ls quals s' obran terribles precipicis.

Tenim ara d' atravessar una llarguíssima vessant molt inclinada y perillosa qu' ha de conduhirnos sobre la Coma de Vaca. Los cabells s' erissan al pensar que la mes petita relliscada del matxo nos portaria rodolant á las negras profunditats d' aquestos embuts de pedra, augmentant lo perill grossas congestas de neu que se 'ns interposan en lo camí y qu' es precis atravessar.

Per fi ab l' ajuda de Deu s' acaba tot be y arribem á Coma de Vaca, una vall profundíssima, llarga y estreta per cual sol corre un riuet que neix de las congestas qu' achessem y que porta son contingent al Fresser al que acomet perpendicularment en lo confí de la Coma de Vaca. Es precis descendre á la vall y per ferho, baixar del matxo;

no hi ha ningú capàs d' aguantarse á caball per aquestos despenyaderos. Cada torrentera se troba plena de grossa congesta que al fondrers dona lloch á altre xaragall y una d' ellas es de tal magnitut 'que te mes de l' alsada de dos homes y una llargaria d' uns cinquanta metros; aquí neix lo bras mes caudalós de la torrentera.

Ja som á baix de la vall que nos es precis atravessar en tota sa longitut. Pero nostre estómach necessita avans algun aussili; busquem donchs quelcom que 'ns guardi dels raigs del Sol que caldeja nostras testas, mes devades busquem. De moment creyem que unas barracas de pastors nos donarán acullida, pero al poch temps de ser dins la mes gran repugnancia nos treu fora y correm desalentats á seurens sobre las rocas banyadas per lo riu ahont lo soroll de l' aigua y la mica de fresca originada per la corrent podrán fernos creurer que no tenim tanta calor. Menjem fret y sens que una paraula amenisi nostre frugal dinar, y es que tothom pensaba no tant en los treballs passats y en las molestias presents com en lo que faltaba fer: al enfront teniam la terrible pujada del Coll de la Marrana qu' era precis afrontar y aixó sol estamordia nostres caps; tothom sabia que nos trobavam en la soletat mes espantosa, á quatre horas y mitja de la casa mes propera.

Tornem á empendrer la caminada per lo fons de la vall plena d' aigua molls ahont nostres matxos s' enfonsan fins á genoll. En aquestos afrentosos llochs es imposible estar alegre: si algú tracta d' amenisar la marxa ab algun xiste, aquest se glassa en sa boca com flor dels jardins de Cuba trasladada de cop á las regions de Spitzberg. Per fi arribem á la vall del Fresser envellutada de fina molsa verda; en lo mes profund d' ella se troba la renomada fossa del Gegant, res, una especie de cisterna, que no se perque deuria haber servit, cas de que no hagi estat tal fossa que no ho discutiré; no coneix la tradició y per altre part allí no hi havia dato qu' acredités res. Atravessem lo Fresser y emprenem la pujada del Coll de la Marrana. No vull cansarvos ni cansarme en la descripció d' aquest altre deses-

perat Torreneulas; si arribem á dalt ab lo cervell senser ja farém prou.

Ja som dalt. Lo panorama que presentan desde aqui la Coma de Vaca y la vall del Fresser es indescriptible, tanta grandesa aclapara l' esprit. Per altre part tots estém mitj emborratjats per la calor y la fatiga y mes que tots lo guia qu' á mes de calor y fatiga havia ficat en son cos un xich massa de such de pámpol que l' hi feya veurer los camins dobles, de tal manera que fou precis despedirlo; per altra part lo cami nos es ja sabut desd' aqui.

Ja no havem de pujar mes. Aquesta exclamació nos fa empendrer ab mes delit la baixada per las inmensas pasturas de Font-lletera, aturantnos á refrescar nostras gorjas en aquesta deliciosa font. Per moments esperém descobrir la vall del Ter y en son fons Camprodon ahont trobarem descans per nostres cossos fatigats, puig veyem ja grans remats d' eugas, de bous y de bens que tranquilament pasturan per aquí.

Camprodon! esclama lo que va á devant, y tots correm anhelosos á veurer lo port de nostre descans; al lluny blanca boyrina nos anuncia un aplech de casas, alló es Camprodon.—Quant hi ha? preguntem.—Unas tres horas y mitja. Y eran ja las cinch de la tarde!

Lo baixar cap á la vall del Ter no va ser baixar, va ser despenyarse, apenas se segueix cap camí, se va al dret, lo desitj d' arribar á port es l' únich que 'ns guia.

Per fi arribem á Tegurá després d' haver vist de lluny Setcasas, miserable poblet en una posició molt parescuda á la de Queralps y á la mateixa de Tegurá. Queralps, Setcasas y Tegurá tres pobles distints y un sol verdader: tots tres presentant la mateixa repugnant fesonomia y tots tres estánt sentats ó millor encastats en deliciosos llochs. Aquí sembla que 'ls homes haurian d' admirar mes la naturalesa que 'ls de per vall puig ésta es mes bella y ells están mes lluny d' ella malgrat de viurehi, y no obstant sucseeix tot lo contrari!

De Tegurá arribem ab quatre salts, ja podem posarnhi

cuatre mil, á San Marti de Vilallonga després d' haver atravesat lo Ter per rústich pont ó millor palanca. Som ja á entrada de fosch y es imposible apreciar tota la riquesa de color d' aqueixa vall fascinadora.

Post nubila Fæbus. Fa uu parell d' horas que no trobavam una mata per remey; aqui los arbres mes corpulents nos envoltan, caminem per ablanida catifa d' herba d' un vert inimitable y l' oreig suau movent lo branquillam de las pollancras entona apacible cantich que fa olvidar totas las fatigas del dia y convida á poetisar en tant deliciosos llochs. En Llanás, tranquil poblet cubert de verdura descubrim apenas, gracias á la celistia que deixan encara los últims raigs del Sol ponent, una preciosa iglesia románica que te lo campanar en la fatxada y com á remat de la mateixa. Sols enlletgeix semblant monument la planta del desvergonyiment modern qu' ha deixat sobre d' ell sas petjadas en forma de profanadoras tacas d' emblanquinat.

Arribem á Camprodon negra nit; ningú está per brochs, desde las dos de matinada que rutllem mal menjats y ab nostre cos fet una coca; á sopar y á dormir.—Demá no cal pás que 'ns crideu, mestressa, cuan nostres cossos haurán descansat prou, llavors nos llevarém.

VI.

Eran las set ben tocadas del dia de San Pere cuan nos alsavam dels llits encarcaradas encara las articulacions de nostres membres per las fatigas del dia avans, y aixó que no hi va haver ningú que no dormis las sevas nou horetas d' un sol tret. Prés lo clássich chocolate seguit d' un vas de riquíssima llet, y mentres los mossos de peu ensellavan y guarnian los matxos, sortirem á donar un tom per los tant ponderats encontorns de Camprodon y en veritat puch dirvos que res d' exagerats tenen los elogis que se 'n fan. Situada la vila en lo fons d' una deliciosa vall y en la con-

fluencia del Ter y del Ritort presenta una fesomia tant encantadora que l'ànima envadalida pensa sols en la vida de delícias qu' allí ha de passarse. La espléndida vegetació de que está rodejada, rica de color y ab una varietat de tons qu' encisa, ompla l' atmósfera de poesia tal que 'l cor se sent afalagat en la contemplació de tanta bellesa.

A las nou empreniam la marxa; d' aquí á Ripoll hi ha cinch horas y nos es precis dinar en aquesta vila per ser á temps al tren que surt d' ella per Barcelona á las 3 de la tarde. Apenas tindré donchs temps de veurer lo que per lo camí se 'ns ofereixi, ni un quart tenim per 'perdrer.

No m' entretindré en parlarvos d' aquesta vall del Ter deliciosa com totes. Lo camí está com encadenat al riu y ara per la dreta, ara per l' esquerra, ara per sota un toldo espesíssim de verdura, ara per oberta via ahont deixa sentirse abrumador lo Sol, serpenteja lo camí per incomparables paysatjes, passa per lo peu de L' Arrel, atravessa San Pau de Seguries y arriba á S. Joan de las Abadessas població d' alguna importancia sobre tot desde que s' ha tractat seriament de l' explotació de la conca carbonífera de Surroca, Ogassa y Torallas situada á una hora de San Joan. Aquí nos aturem á fer beguda y visitem rápidamente lo monastir ahont superba empastifada de cals, ocre y vermelló nos presenta malmés lo claustre gòtich paregut al de Santa Agna de Barcelona, encar que no de formas tant elegants; y sens entretenirnos mes empenem altre volta la marxa.

Sortim de San Joan per un antich pont sobre 'l Ter, molt paregut al del Diable de Martorell y lo camí, ja no tant poetich com fins aquí, se desarrolla entre lo riu y lo trassat del ferro-carril, encara no en explotació, y tenim per tant ocasió d' admirar las bonicas obras de fábrica de dita via, algunas d' ellas ben atrevidas. Passem, per fer alguna dressera, per sota lo pont de Vilaplana de ferro y mampostería com tots los de la *línea*, a travéssem lo Ter passant per sota la magnífica pedrera d' ahont treu la Companyia tota la pedra per las obras de silleria, tornem

á guanyar lo camí ordinari y als tres quarts escassos arribem á Ripoll poguent de pas contemplar lo Monastir per una de sas mes bonicas caras, per la part del ábside de l'iglesia. Aquest ja completament restaurat presenta magnífich aspecte y no podem menys aqui que recordarnos altre volta del Sr. Pellicer y de son may prou enaltit civisme.

Son las dos tocadas y apenas tenim temps de dinar ab quatre esgarrapadas y correr á la nova estació ahont pujém en lo tren qu' ha de conduhirnos á nostra ciutat de Barcelona, després d' una marcha que si be plena de penalitats nos ha donat lloch á admirar bellesas incomparables y que ha sigut motiu per que jo amohinés ab aquesta destripada relació als qu' hauran tingut la paciència de seguirla en totas sas parts fins á n' aquest punt final.

ESTEVE SUNYOL.

À LA BELLESA

BELLESA que 'l cor sent y 'ls ulls no veuen,
Bamor de la meua ànima, descobre 'm
lo gran secret que desde lò gran *fiat*
tens amagat á tota criatura.
Algun geni tan sols t' ha somiada,
l' artista de cor pur t' ha endevinada.

De la magnificencia y la grandesa
de l' univers, l' imatge tú 'ns envias
que ab lo gran vel de immensitat entela
el qui ab un mot los cels omplí de gloria.
Abans que de la vida 'm vinga á reure,
ombra de l' Infinit, déxamel veure.

Déxamel veure ab l' esplendor inmensa
ab que 'l veuen los àngels nit y dia,
y ab que sempre en la terra l' oviraren
los benaventurats, fins á la hora
derrera de la mort, del cor jaquida
tota afecció sensual d' aquesta vida.

Consol de l' orfe en esta vall de llàgrimas,
ja 't mira á tú quant á sa mare mira
l' infant que en ella veu l' amor sens terme
ab que tant l' enalteix la Providencia...
O mirada infinita de ma mare
cóm te recort y com t' anyor encara!

D' amor eixa mirada gloriosa
també en los ull l' he vista de m' esposa

tot contemplant á sa primera filla
que 's nodria en son pit y li sonreya...
Així pintá á *La Vèrgine é il Bambino*
lo geni que 't somiava: Sanz d' Urbino.

Mes ay, de l' alta gloria de la vida
en l' abís de la mort al punt vaig caure...
A mon infant sens ánima vaig veure,
y mon cor desolat desde les hores
no té cap mes consol en l' orfanesa
que cercá al cel la filla que m' ha presa.

Companya en la dis-sort y en l' esperança
pe'l viatge de la mort d' aquesta vida,
l' amargós plor ja de tos ulls axuga
y mira mes enllá de la gran ombra
del vel de l' univers, que vindrá dia
que als ulls del cor tot descubert ne sia.

Mas la gloria de Deu, la gran bellesa
de l' ánima del cel enamorada,
ja fulgura en l' alberch de nostra vida:
l' auba el miracle cadaldia ens mostra
Del *fiat lux*: la creació glorjosa
renaix pe'l qui la guayta, tota hermosa.

Pujem dalt la muntanya, tot ho alegra
la gran claror ja de l' espay senyora,
l' aygua dels rius y dels torrents devalla
fentse camí fins á la mar, les fulles
dels arbres á l' oreig del vent se mouhen,
los cels, la terra al Deu del dia louhen.

Ton nom, Senyor, santificat per sempre
sia en la terra hon nos aculls per hostes!
L' ull no t' hi veu, mas hi ets per tot: la manna
en tota part del mon vares estendre,
y l' home que la mort sols merexia
ab son treball la troba cadaldia.

Senyor, mercé, ton paradís de gloria
tú l' has posat en nostre cor, donantnos
devant los cels lo regne de la terra
y lo regne mes gran de l' esperança;

qu' obrintse, com la flor de la poncella,
veurèm lo cel, ta creació mes bella.

En Deu alegra't, humanal llinatge,
lo Senyor es ab tú, no hi ha tristesa
sino per qui no l' ayma. Ell de la roca
de la mort ha tret l' aygua de la vida,
benavirat tot hom que en Ell espera
y en lo camí del bé may torna arrere!

Que portará en son cor la gran riquesa
que la feresta mort no li ha de pendre:
la visió de los cels hon Deu habita,
de l' eternal amor la inmensa gloria,
lo guasardó de l' home just, la pauma
de la virtut que l' esperança embauma.

Senyor de l' infinit, trau de ma vista
y de mon cor tota ilusió mundana,
y d'exa á la meua ánima que voli
per los espays de l' eternal bellesa
plena dels teus amors que may acaban
y ab que los sants perpétuament t' alaban!

MIQUEL V. AMER.

LA CANSÓ DEL MANYÁ ⁽¹⁾

¡Deu me val!

Menestralas de ma vila,
las que la virtut vigila,
las que 'n sou per maridá':
Si marit cerqueu, judici;
procureu que tinga ofici,
si pot ser, fadrí manyá.

Jo que 'n tinch l' aprenentge,
temps que 'n soch fadrí major;
la que 'm donga prometatge
¡Deu me val! li dono 'l cor.

Sent fadrí manyá,
no 'm mancará feyna;
sent fadrí manyá,
no 'm mancará pa.

Ja só lliure de la quinta;
tinch pochs anys, pero ja 'm pinta
lo mostatxo desitjat;

¡Quín mostatxo de mes ayre!
trevallant no se 'm veu gayre,
perque vaig enmascarat;

(1) Aquesta bella poesia obtingué premi en lo Certámen de *La Aranya*. Degudament autorisats per la mentada societat, podem avuy donarla á conèixer á nostres lectors.

Mes, quant jo 'm rento la cara
se 'm veu tant, que algú distret
me diu si es una enmascara
que al rentarme no m' he tret.

Sent fadrí manyá,
fácil de pensarho;
sent fadrí manyá,
fácil de duptá.

No us fixeiu si en jorns de feyna,
en ma cara 'l blanch no reyna;
cal sé honrat, y noble y franch,

Bona sort es per la cara
que 's coneix bé la enmascara,
mal senyal si haig d' anar blanch,

La negror á mí 'm té alegre,
del treball es la negror
y 'l tenir la cara negre
no vol dir tenirhi 'l cor.

Sent fadrí manyá,
si enmascara 'l ferro,
sent fadrí manyá,
m' haig de enmascará.

Ab lo sí de uns llavis dolsos,
¡Deu me val! jo crech que 'ls polsos
m' han d' anar traquetejant;

Y al donarme sa ma fina,
boy pensant qu' es de fadrina
¡no sé 'ls polsos que farán!

Ay donzella, la donzella,
la que per marit me vols,
beneheix la teva estrella
quant ja al serho estiguém sols:

Si bé soch manyá,
prou sé dí amoretas;
si bé soch manyá
prou sé de estimá.

Sent casat si 'n faré via,
¡Deu me val! de nit y dia
més la enclusa ha de dringar,

Si dormí als vehins no deixa
y algú d' ells l' endemá 's queixa,
prou veurá que 'm vaig casar.

Ans no manqui 'l pa á la taula
deixaré parlar als vehins :
lluny de mí qui vol fé 'l maula
fent un só tots los matins :

Sent fadrí manyà,
jo no sé que dirhi ;
sent fadrí manyà,
jo tinch de picá.

Quant serém marit y molla,
jo faré per bullir l' olla
uns tres-peus pera la llar ;

Uns bons molls per treure brasa
y unas baldas que la casa
cada nit puguin guardar.

Y á n' aquella finestreta
que recordi lo festeig,
posaré una baraneta
soculada de floreig.

Sent fadrí manyà,
á la meva aymía,
sent fadrí manyà,
res li mancará.

Si dels lladres te temensa
la muller, prou tinch defensa.
trauré 'ls panys de xichs pastells.

Panys de gorjas y de molla,
no hi pot res la clau de embrolla ;
rossinyols obran panys vells.

Als balcons posaré llevas
y frontissas de botons
que pel lladre fer las sevas
ha de rompre 'ls finestrons.

Sent fadrí manyà,
bé podré embarrarho ;
sent fadrí manyà,
bé 'm podré guardá.

Si per gran dissort un dia
rómpreho tot y entrá assolía
qui volgués vení' á robar

¡Deu me val! tinch mall á casa
que sí 'l ferro al caure arrasa
mes la carn deu arrasar.

Si 'l trastorn fa que me energie
y no mor lo lladre en tant,
bons reixats de ferro verge
prou presó li donarán.

En mans del manyá,
no tingáu temensa;
en mans del manyá,
no s' escaparà.

Si un heréu tenim xerrayre
de primé 'l farém manxayre,
més, després, fadrí manyá,
Que la vida així es tranquila,
menestralas de ma vila,
las que 'n sou per maridá;

Jo que 'n tinch l' aprenentatge,
temps que 'n soch fadrí major;
¡Au! donaume prometatge
¡Deu me vall y us dono 'l cor.

Sent fadrí manyá,
no 'ns mancará feyna;
sent fadrí manyá,
no 'ns mancará pa.

JOSEPH VERDÚ.

SECCIÓ DE BELLAS ARTS

AGOST

EN Josep Tamburini es altre dels pensionats particulars y que en bona fé mereix un just elogi. Jove encara s' ha fet una instrucció sòlida adquirida no solsament en los Museus italians sino en la moderna Paris. Ell ha consultat sas propias inclinacions, ha compulsat sos gustos artistichs, ha buscat la manera d' esser de la pintura en sos diversos gèneros y per fí ha escullit la part sublim d' aquesta dedicantse ab resolució y éxit á la pintura d' assumpto històrich. Sa derrera obra que pot titularse: **UN PREGÓ EN LA ETAT MITJANA** admira per lo ben pensada, signe indefectible de sa vasta instrucció y agrada per sa execució que encara que atrassada mostra ben clar lo domini del color y la justesa del dibuix.

»La figura del pregoner, natural y justa, la del vassall, respectuosa y humil, la del trovador y la donzella amorosas é indiferents al pregó, la del noble altaner y satisfet, la del militar ab son aire de perdonas-vidas y mes que tot la del frare maliciosa y profética d' un enderrocament pròxim d' aquell absolutisme feudal, retratan en sos visatjes la impressió que á cada hu produheix la publicació d' aquell edicte segons los sentiments que dintre son cor amagan. Vetaquí imperfectament explicat l' assumpto d' aqueixa obra pictòrica que quant puga esser admirada no dubto pás honrará al jove Tamburini y darà á Catalunya un nou artista de profit.»

Aquesta era la petita part que en nostra carta fetxada á Nápols lo 22 d' Abril últim y estampada en lo nombre 9 d' aqueixa Revista,

dedicarem al artista que avuy tenim la honra de veurer entre nosaltres; y si eran ó no justas nostras apreciacions ho han demostrat la critica dels mes intelligents en Bellas Arts y las rahonadas opinions de la prensa periódica de la nostra ciutat, al esser exposadas las obras, que habiam ja tingut l'honor de veurer anteriorment. Poca cosa donchs podem afegir á lo dit respecte de la obra que 'l Sr. Tamburini ha batejat ab lo títol de *Un decreto del Rey (siglo XV)* puig que debent limitarnos únicament á la execució no podriam fer ab consciencia, altre cosa que repetir la justa y autorisada opinió estampada en nostre estimat cólega lo *Diario de Barcelona* qui ab una justesa de concepte y una altesa de miras molt celebrable critica la obra y aconsella al autor.

Empero lo Sr. Tamburini volia sens dubte demostrar que no passa per ell inutilment lo temps, ni oblida l'estudi y ha cercat en la obra magna de la nostra literatura personatje y argument per á pagar un tribut á Espanya y conquistar un altre triomf artistisch, per cert ben guanyat y ben generosament concedit.

L'obra exposada posteriorment representa *El Ingenioso hidalgo D. Quijote de la Mancha* qui descalabrat per sa passada aventura y ab lo cap y cara envenenats, prepara un bálsem pera curar tota classe de feridas. La composició del quadro no pot esser mes sencilla ni millor entesa. A primer terme la figura del protagonista, tenint en las mans lo pot ó empolleta ahont prepara sa medecina y á sos peus l'armadura que poch avants debia cubrir son cós; en segon terme la patriarcal figura de *Sancho* impassible y crehuada de mans, contemplant las estrambóticas manías de son Senyor; y mes enderrera, tot just apuntada, la figura del hostaler, qui ab sa marcada curiositat observa las preparacions terapéuticas del héroe manchego.

Lo primer y mes important que s'admira en la última obra del Sr. Tamburini es la exacte interpretació del personatje, en la qual tants artistas s'han estrellat, á forsa de volerlo presentar típic y exacte. Casi tots los artistas, sens voler individualisar-ne cap, han exagerat la figura del *Quijote*, presentantnos un tipo moltras vegadas repugnant é innoble, sempre extremadament llarch y desproporcionat y ab una demacració y estenuament tan desastrosos, incapás de sostenir la vida en una organisació tant acabada y en qual subjecte eran impossibles las arriscadas aventuras que ab tanta gracia y valentía nos descriu lo primer dels nostres novelistas.

Lo Sr. Tamburini, previsor sens dubte, per no caurer en semblants dificultats, ó mellor dit, fugint de la caricatura, ha donat á tota la figura un carácter verdader y en consonancia ab la gráfica descripció que d'ell fa son autor quant nos diu «que frisaba la edad de nuestro »hidalgo en los cincuenta años: era de complexion récia, seco de »carnes, enjuto de rostro, gran madrugador y amigo de la caza.» Las faccions revesteixen decididament lo tipo espanyol y la estudiada de-

macració del personatge, ha donat motiu al autor del quadro per á fer gala de son coneixement en la construcció y modellat de las diverses parts del cós. Bona prova de lo espressat son, la testa, espatllas, brás esquer y peus de la figura, qual forse y justesa de color s' avé perfectament ab la entonació tant exacte de color. Totas las figuras y detalls están concienzudament dibuixats y la entonació general del quadro es sumament agradable y recorda la bona escola espanyola tant simpática de color y plena de gravetat y bellesa. ¡Llástima que l' Sr. Tamburini no hagi vensut en lo fons del quadro la dificultat que á nostre entendre l' deixa massa confós v poch estudiant; y es sensible també que las camas del personatge principal quedin tant incertas de color y fins un xich descuidadas; contrastant notablement ab las robas molt ben entesas y ab molta calitat y ab los peus tant carinyosament fets y magistralment colorits.

En la testa de *Sancho Pança* y en la del hostaler s' hi veu la seguretat ab que lo Sr. Tamburini arrenca del natural lo veritat y matisas concepcions ab la gracia, distinció y elegancia que l' estudi li suggereix. La expressió de las testas, la regularitat de las faccions, lo rigorisme en la construcció y la tendresa de color demostradas ja anteriorment en las figuras del pregoner, lo vell y l' noble de son primer quadro titulat *Un decreto del Rey* son los mérits que mes sobressurten y avaloran las obras del jove pensionat.

En una paraula; las obras del Sr. Tamburini derrerament exposadas li senyalan un distingit lloch entre 'ls bons pintors de la nostra terra y demostran la envejable reputació qu' adquirirá si camina sempre per la dressera comensada; y sens dubte que ab la solidesa de estudi que demostra; la perseverancia ab que es d' esperar continuarà augmentant sos coneixements y la práctica en vencer las nombrosas dificultats que á cada pás se trovan en la difícil carrera á que s' dedica, logrará que sian las obras que surten de sa inspirada paleta motius d' honest orgull per á Catalunya y de profit y gloria per á son autor, á qui de bon cor enviem nostra mes sencera felicitació.

CARLES PIROZZINI.

NOVAS

S' ha repartit als subscriptors á esta Revista l' obra que per la mateixa ha escrit lo molt distingit literato D. Antoni de Bofarull y que 's titula: *Costums que 's perden y recorts que fugen*. Aquest llibre es lo sisé de la *Biblioteca de LA RENAISSANCE* y correspon al segon trimestre del any corrent. Lo llibre de la mateixa grandaria que 'ls anteriors conte 228 planas de lectura, formant las últimas una obra dramática en vers del Sr. Bofarull, fins avuy inédita, titulada *Lo derrer catalá*. L' obra s' ha posat á la venta en las principals llibreries al preu de 10 rals.

Ha mort D. Joseph de Manjarrés Director de la Escola de Bellas-Arts, persona apreciableíssima, tant per son caràcter com per las obras que havia publicat, totas ellas referents á lo que 's dedicava.

Lo Sr. Manjarrés havia escrit també diferents poesias en nostra llengua.

En la próxima Revista de Bellas-Arts nos n' ocuparém extensament rendint aixís un tribut á qui mereixedor se 'n ha fet.

Estremament amable com sempre ab LA RENAISSANCE nostre eminent poeta y mestre D. Víctor Balaguer nos ha enviat l' entusiasta discurs que pronunciá en la festa solemne dels Jochs Florals de Valencia. D' aquest discurs ne va fer un estracte *Las Provincias* que reproduhiren diferents periódichs. En lo present número lo publiquem íntegro.

També forma part d' aquest número una molt bella carta literaria que ha tingut á bé endressarnos lo distingit poeta y prosista valen-

cià D. Lluís Alfonso. Dit senyor per una llarga temporada ha viscut entre nosaltres sabentse captar las simpatías de tots los artistes y escriptors que ocasió tingueren de coneixerlo. Entusiasta com es de nostra manera d'esser nos tracta en sa carta ab carinyosa benevolencia; filla de son caràcter bondadós y entusiasta.

Pera correspondre com se deu á son afecte li obririam avuy nos tres brassos si ja 'l senyor Alfonso no fos desde que 'l varem conèixer nostre company, nostre amich entranyable.

S' está imprimint un nou llibre catalá que contindrà los discursos y poesias premiadas en lo certámen últim de la societat humorística *La Aranya*.

Creyem que dita impressió se farà ràpidament y que dintre poch podrem llegir los travalls premiats per lo jurat.

Ha sigut concedit á nostre amich en Francesch Fayos, lo distíntiu d' or de la Societat literaria de Valencia *Lo Rat-Penat*.

Hem rebut lo número 64, any VI, de la acreditada ilustració de Nova York *La Lluanera*. En ell s' hi contenen á mes de travalls literaris, tots ells dignes de la major estima, un bosqueix de un quadro de Zamacois titulat lo *Bufó del Rey*, un bonich dibuix del celebrat pintor D. Modest Urgell, representant un carrer de La Espluga de Francolí, y altra de D. Domingo Mora, titulat *Lo vectigal de la carn*. Aquests dos últims dibuixos son de gran tamany.

En lo número últimament publicat de *La Ilustració Catalana*, s' hi contenen los següents travalls:

Crònica general, per J. Franquesa.—Un fragment de la novela de D. Gayetà Vidal «La familia del mas dels salzers.»—«Al mellor Rey» per I. Reventós.—«Historia vulgar», per J. Laporta.—Combat dels Horacis y Curiacis, per J. Botet.—«Ma patria es el cel.» per Amelia Vivé.—«En la montanya», per F. Sellarés.—Novas.—Bellas Arts.

Grabats.—D. Joan E. Hartzenbusch.—Arribada del emperador Cárlos V en lo monastir de Yuste.—Rosetó de S. Cugat del Vallés.

Sabem que l' estudiós pintor D. Arcadi Mas y Fontdevila, que disfrutá la pensió sostinguda en Roma per la nostra Corporació municipal s' trova fa ja algun temps á Venecia terminant la última obra d' envió y que segons es d' esperar no desdirá de la reputació adquirida en altres obras surtidas de sa inspirada paleta.

Lo jove y entusiasta poeta valencià en Joseph M.ª Puig coleccionador del calendari *Lo Rat-Penat*, ha autorisat á nostre bon amich en Francesch Fayos, pera recullir tots los travalls destinats á dit calendari que promet esser notable l' any vinent.

Lo conegut poeta valencià en Ricart Cester, publicarà dintre de poch un poema.

Lo diumenje 15 d' Agost dia de la festa major de la vila de Gracia *Lo Centre de la Unió Graciense* doná una bonica vetllada literaria en la qual se llejiren inspirats treballs de la Sra. D.ª M.ª Josepha Massanés, y dels senyors Francisco Puiggené, A. Font, Sendra y Puig, Llenas, Tomás y Estruch, Damians, Tey, Grau y altres que en eix instant no recordém.

Com s' indicá en la mateixa vetllada aquell acte literari sals era una petita indicació de la idea concebida per lo Centre, de establir una secció catalanista dintre del temps mes prompte possible.

Será de nostra major satisfacció lo veure establerta en la vila de Gracia una agrupació literaria, agrupació que encare avuy no s' ha constituït á pesar de la cultura que existeix en la predita vila.

Lo dia en que inaugurarà sas funcions *Lo Teatre Catalá* s' estrenará lo drama de D. Joseph Feliu y Codina titolat: *La Bolba d' or*. Se posará també en escena en dit teatre un monólech en vers escrit per D. Lleó Fontova ab lo titol de 505.

Se diu que en la próxima temporada trevallará en lo Teatro Principal una companyia catalana que á mes de posar en escena las millors obras del Teatro Catalá estrenará alguns dramas de coneguts autors.

Lo dia 24 del present tingué lloch en l' «Ateneo de Sans» la solemne distribució de premis del Certámen que anyalment ve celebrant aquesta Associació. Presidí l' acte l' arcalde primer y 'l Jurat calificador pronunciant lo discurs d' obertura lo Dr. Saltor, president del mateix.

Acte seguit lo Sr. Bassegoda, secretari, doná lectura de la memoria de reglament procedintse á la obertura dels plechs que contenian los noms dels autors premiats y que foren los següents:

D. Arthur Masrera ab sa poesia *Lo Mitxer*, qui feu reyna de la festa á la simpática y bella senyoreta D.ª Maria Escuté y ab altres premis lo mateix senyor Masrera, Ubach, Pirozzini, Vidal (Eduart) Pallardó, Piera y Tossetti. Totas las composicions y discursos foren molts aplaudits.

Lo dia 25 se celebrá á Igualada en lo teatro del Ateneo Igualadí la repartició de premis als distingits en lo certámen de dita societat. Presidí l' acte l' arcalde tenint á sos costats lo president del Jurat y 'l president del Ateneo. Després de un breu discurs per lo Sr. Ferrer y la memoria del Secretari Sr. Camps se procedí á la obertura de plechs per l' ordre següent: Obtingueren premis la Sra. D.ª Camelia Cociña de Llansó, 'ls Srs. Ubach y Vinyeta, Franquesa y Gomis, Solá (D Agustí), Masrera, Serra é Iglesias, Vilaseca y Mercader y altre premi 'l dit Sr. Ubach.

Feu lo discurs de gracias D. Joseph Feliu y Codina, qual treball fou molt aplaudit com tots los que 's llegiren. De la poesia del senyor Franquesa llegida per lo Sr. Gallard se 'n tingué de repetir la lectura á instancias del públich.

Han tornat la major part dels excursionistas de las duas Associacions de excursions de Barcelona que han assistit á la festa organitzada en Luz y Gavarnie (Als Pirineus), per la secció del Sudoest del Club-Alpi francès y la societat Ramond. Lo dia 20 arribaren los excursionistas á Pierrefite, essent acompanyats á Luz y formant una vistosa comitiva los delegats de la comissió organitzadora y alguns dels habitants mes caracterisats de Luz, vestits ab la trajo tradicional de la encontrada y cantant en son expresiu *patois* bonicas cançons de la terra.

Lo 21, tingué lloch la ascensió al Pic-du-Midi, visitant lo antic observatori (estació Plantade) ahont lo general Nansouty ha passat cinch anys completament apartat del mon, sacrificantse per amor á la Ciencia, y la modern, apunt de acabarse, situat sols á 10 metres del cim. Desgraciadament lo mal temps impedí als excursionistas disfrutar de la magnífica vista de aquella imponent altura, produhint una forta pluja y nevada una dispersió general. A la nit tingué lloch en Luz lo banquet oficial, en lo qual ocupavan lloch de preferència lo president de la *Associació d' excursions catalana* y lo vice-president de la *Catalanista d' excursions científicas*. Entre 'ls brindis, lo del primer fou unánimement aplaudit, per haberse dirigit á las damas que havian acompanyat al dematí als excursionistas y á totas las altres que formant part dels Clubs Alpíns y Associacions consemblants donan vida y calor á la útil idea del excursionisme.

L' endemà 22 se surtí de bon dematí cap á Gavarnie ahont s' arribá á punt de mitj dia despres de admirar la hermosíssima vall de Saint Sauveur.

En Gavarnie se celebrá altra volta un banquet en lo que de nou se brindá com es costum, obtenint molts aplausos lo brindis del vice-president de la *Catalanista* á la salut de Mr. E. Vallon y F. Chramer, y lo del president de la *Catalana* com á representant oficial del Club de turistas austriachs de Viena. Acabat lo banquet se aná á visitar lo famós circo de Gavarnie que produhí un magnífich efecte ab sas cascadas y congestas grandiosas.

Lo dia 23 debian tenir lloch, segons lo programa, varias ascensions, pero sols pogueren organisarse las del Piméné y Mont-Perdu, assistint á aquesta última sols un dels deu catalans que havian concorregut á la festa. La excursió al Mont-Perdu durá tres dias: en lo primer, 23, dormiren los excursionistas, que ab guias y *porteurs* arribaren al número de 65, sota una tenda de campanya á 1,000 metres d' altura y á la vista del Mont-Perdu; lo segon dia, 24, se pujá al cim y se baixá á dormir á la Cabanya de Caspétout, y lo tercer, 25, se torná á Gavarnie. No obstant, nostre amic Arabia que es lo catalá que va assistir á aquesta ascensió, ha tornat per las valls del Alt Aragó (Torla, Viescas y Jaca), de quina fertilitat y bells panoramas porta tant bona impressió, que diu superan molts d' ells als millors que coneix de Suissa.

Lo senyor Romero Ortiz ha contestat en idioma gallego á la felicitació que 'l «Rat Penat» de Valencia dirigí als poetes gallegos ab motiu dels Jochs Florals celebrats en Pontevedra. Molt nos plau que al comunicarse las provincias que llenguatje tant diferent parlan cada una use son propi idioma y no altre que per esser parlat á Castella no ha de invadir mes regió que la que l' usa.

La reputada actriu catalana donya Mercés Abella ha sigut contractada com a primera dama en lo Teatro Principal de Valencia.

Hem rebut lo tomo contenint alguns dels treballs premiats en lo certamen del darrer any celebrat per la societat valenciana «Lo Rat Penat». Las obras en ell contingudas son: Discurs presidencial, per D. Felix Pizcueta; memoria del Sr. Secretari D. Ferran Roig y las poesías llorejadas dels Srs. Llorente, Pascual, Ferrer, Torromé y Labaila.

Lo tomo está imprés ab bon gust y riquesa. Desitjariam que lo tomo corresponent al any present surtís ab una mica més de puntualitat y que en ell se inclouessen tots los treballs premiats, inclusas las memorias en prosa tal com se ve fent en lo tomo dels Jochs florals de Barcelona.

En lo Círculo de la Juventut mercantil s'ha constituït una societat coral que's proposa inaugurar-se en la festa major de S. Gervasi en lo concert vocal é instrumental que tindrà lloch en l'envelat que s'aixecará en aquella població. Entusiasta per las composicions de Clavé cantarà preferentment en sos concerts sas obras.

Han sigut nombrats pera judicar los treballs que obten als premis oferts en lo certamen de la Societat lirich dramàtic «Julian Romea» los Srs. Cossio, D. Alvar Romea, D. Rafael del Castillo, don Gayetá Vidal, D. Conrat Roure, D. Adolf Blanch y D. Joseph de Torres.

Lo certamen ha estat sumament concorregut, de manera que pot deixar plenament satisfet als organitzadors.

En los premis oferts a composicions catalanas son bastants los treballs que hi obtan.

En lo vinent número publicarem las bases per las que se regirá lo certamen obert per lo «Centro catalanista provensalench».

SUMARI

VICTOR BALAGUER.	Discurs pronunciat la nit del 29 de Juliol de 1880 en los Jochs Florals de Valencia contestant al del Sr. D. Teodor Llorente.	153
LLUIS ALFONSO.	Anch'io (Carta a Angel Guimerà).	158
MATEU OBRADOR BENNAS-SAR.	Apuntacions y mostres de poesia popular mallorquina.	166
ESTEVE SUNYOL.	Puigmal.	176
MIQUEL VICTORIÀ AMER.	A la bellesa.	186
JOSEPH VERDÚ.	La cansó del manyà.	189
CARLES PIROZZINI.	Secció de Bellas Arts.	193
	Novas.	196